

BRIEFADVIES

**FINANCIERING VAN DE INTERNATIONALE AGENDA
VOOR DUURZAME ONTWIKKELING**

No. 27, april 2015

Leden Adviesraad Internationale Vraagstukken

Voorzitter Prof.mr. J.G. de Hoop Scheffer

Vicevoorzitter Prof.dr. A. van Staden

Leden Mw. prof.dr. J. Gupta
Prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin
Mw. dr. P.C. Plooij-van Gorsel
Mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen
LGen b.d. M.L.M. Urlings
Prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Secretaris Drs. T.D.J. Oostenbrink

Postbus 20061
2500 EB Den Haag
telefoon 070 - 348 5108/6060
fax 070 - 348 6256
aiv@minbuza.nl
www.AIV-Advies.nl

Inhoudsopgave

Woord vooraf

I	Inleiding	4
II	Uitstroom van kapitaal uit ontwikkelingslanden	6
III	<i>Remittances</i>	7
IV	Innovatieve financiële instrumenten en bronnen wereldwijd	8
V	Het belang van coherentie en coördinatie	9
VI	Aanbevelingen	11

Bijlage Overzicht gebruikte afkortingen

Woord vooraf

Dit jaar zal de internationale gemeenschap een nieuwe agenda voor duurzame ontwikkeling vaststellen. Een belangrijk punt van aandacht vormt het aspect van financiering. Om hierover overeenstemming te bereiken wordt in juli 2015 onder auspiciën van de Verenigde Naties (VN) een internationale conferentie georganiseerd in Addis Ababa, Ethiopië.

De behoefte aan financiering zal fors zijn. Ontwikkelingslanden moeten maatregelen nemen om belastingheffing te verbeteren en om de uitstroom van kapitaal tegen te gaan, maar er zullen ook additionele financieringsbronnen nodig zijn, zowel publieke als private. Vanwege de omvang en verscheidenheid aan financiële middelen – en het hieraan gekoppelde belang van goede resultaatmeting – zal een beroep worden gedaan op coördinatie in internationaal verband. De vrees bestaat dat het huidige financiële stelsel die uitdaging niet zonder meer aan kan.

Gezien het belang van het onderwerp heeft de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) gemeend op korte termijn een briefadvies uit te brengen. Dit bouwt voort op eerdere door de AIV uitgebrachte adviezen¹ en dient als mogelijke inbreng ter voorbereiding van de VN-conferentie in Addis Ababa.² Het werd opgesteld door de Commissie Ontwikkelingssamenwerking van de AIV, met substantiële bijdragen van prof.dr. J.B. Opschoor, mw. prof.dr. J. Gupta, drs. F.A.J. Baneke en prof.dr. R.E. van der Hoeven. Ondersteuning is verleend door drs. P. de Keizer en mw. J. Schonewille (stagiaire). Het briefadvies werd door de AIV vastgesteld op 28 april 2015.

1 AIV, 'Ongelijke werelden: armoede, groei, ongelijkheid en de rol van internationale samenwerking', advies nummer 80, Den Haag, september 2012; AIV, 'Nieuwe wegen voor internationale milieusamenwerking', advies nummer 84, Den Haag, maart 2013; AIV, 'Naar betere mondiale financiële verbondenheid: het belang van een coherent internationaal economisch en financieel stelsel', advies nummer 89, Den Haag, juni 2014; AIV, 'Ontwikkelingssamenwerking: meer dan een definitiekwestie', briefadvies nummer 25, Den Haag, mei 2014. Zie ook: UNEP: *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*, Nairobi, 2011.

2 Voorbereidende besprekingen zullen plaatsvinden tijdens intergouvernementeel overleg op 13-17 april 2015 en 15-19 juni 2015. Ook is met medewerking van de Wereldbank op 21-22 mei 2015 een bijeenkomst voorzien in Rotterdam om nog uitstaande hiaten in het slotdocument te bespreken.

I Inleiding

In de afgelopen vijftien jaar heeft de internationale gemeenschap zich verplicht tot de *Millennium Development Goals* (MDGs) als algemeen aanvaard kader voor het behalen van specifieke ontwikkelingsdoelen. Deze stonden overwegend in het teken van armoedebestrijding en hadden dit jaar (2015) verwezenlijkt moeten zijn.

Dit gaat maar ten dele lukken en over een nieuwe internationale agenda zijn onderhandelingen gaande. De nieuwe agenda zal richting een breder en omvattend raamwerk gaan bestaande uit duurzame ontwikkelingsdoelen: *Sustainable Development Goals*, of SDGs. Uitbanning van armoede blijft een centrale doelstelling, maar klimaat en leefomgeving zullen ook ruimschoots aandacht krijgen, evenals aspecten als mensenrechten en de rechtsstaat.

De SDGs vertegenwoordigen tezamen een universele agenda waarbij niet langer onderscheid wordt gemaakt tussen geïndustrialiseerde landen en ontwikkelingslanden. De doelstellingen vormen een oproep aan alle landen om zowel nationaal als internationaal verantwoordelijkheid te nemen voor het beëindigen van armoede en om duurzame en vreedzame samenlevingen op te bouwen.

Behorend bij de hogere ambities zal de agenda een aanzienlijk beslag op financiële middelen leggen. De omschakeling naar duurzame ontwikkeling in alleen al ontwikkelingslanden zal naar verwachting de komende decennia enkele honderden miljarden US\$ per jaar aan financiering vergen.³ Die zullen bijeen moeten worden gebracht door middelen uit de nationale begrotingen van (ontwikkelings)landen, uit buitenlandse investeringen (*foreign direct investments*, FDI) en ander particulier kapitaal zoals geldovermakingen door arbeidsmigranten naar familie en verwanten in ontwikkelingslanden (*remittances*), fondsen voor ontwikkelingssamenwerking (*Official Development Assistance*, ODA) en nieuwe en aanvullende financiële middelen die bovenop ODA komen en bedoeld zijn voor milieugerelateerde uitgaven.

Gekoppeld aan de afspraak om 0.7% van het Bruto Nationaal Product (BNP) van industriële landen aan te wenden voor ontwikkelingssamenwerking genereert laatstgenoemde (ODA) ongeveer US\$ 130 miljard per jaar. *Remittances* komen doorgaans drie keer hoger uit, maar dit verschilt van land tot land. Voor veel ontwikkelingslanden zijn directe buitenlandse investeringen zeer belangrijke bronnen van externe financiering. Echter, hun koppeling naar de nieuwe agenda voor duurzame ontwikkeling valt nog te bezien. Nieuw en van recente datum is het *Green Climate Fund* dat zich richt op klimaatgerelateerde uitgaven. Het voornemen om voor dit fonds US\$ 100 miljard per jaar te reserveren heeft tot nu toe US\$ 10 miljard bijeengebracht.⁴

De noodzaak additionele middelen te vinden, is dus evident. Het valt buiten het bestek van dit briefadvies om hierop uitvoerig in te gaan. Gedurende de laatste

3 Zie: *Report of the Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Finance*, final draft, August 2014, zie: <<http://www.un.org/esa/ffd/documents/ICESDF.pdf>>.

4 Press Release, 10 December 2014, Green Climate Fund, zie: <http://www.gcfund.org/fileadmin/00_customer/documents/Press/release_GCF_2014_12_10_austria_pledge.pdf>.

jaren is hierover al veel gepubliceerd.⁵ Het is van belang dat ontwikkelingslanden de binnenlandse middenstroom weten te vergroten door verbeteringen door te voeren in de belastingheffing, dat mogelijkheden worden gezocht om *remittances* optimaal te gebruiken en het bedrijfsleven aan te sporen om de duurzaamheidsagenda te helpen realiseren. De uitdaging zal zeker ook liggen in met behulp van innovatieve instrumenten hernieuwde synergie te laten ontstaan tussen publieke en private actoren.

Dit vormt kort het onderwerp van hoofdstukken III en IV van dit briefadvies. Eerst wordt in hoofdstuk II stilgestaan bij het belang voor ontwikkelingslanden om de uitstroom van kapitaal tegen te gaan. Hier gaan grote sommen geld in om. Hoofdstuk V beschrijft de toenemende noodzaak voor coördinatie op internationaal niveau doordat door verwachte bundeling van financieringsbronnen uit zowel de publieke als particuliere bronnen er een toenemende complexiteit zal ontstaan, die het beheer van middelen en rapportageverplichtingen zal bemoeilijken. Hoofdstuk VI tenslotte, geeft aanbevelingen hoe dergelijke coördinatie in internationaal verband kan worden verstevigd.

5 Zie onder meer: UNDP *Innovative Financing for Development: a new model for development finance?* Discussion Paper, January 2012, zie: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/development_cooperationandfinance/innovative_financingfordevelopmentanewmodelfordevelopmentfinance.html>; *Report of the Secretary-General's High-Level Advisory Group on Climate Change Financing*, 5 November 2010, zie: <http://www.un.org/wcm/webdav/site/climatechange/shared/Documents/AGF_reports/AGF%20Report.pdf>; UN Secretary General (2011), *Report of the Secretary-General on innovative mechanisms of financing for development*, zie: <http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/66/334&Lang=E>, UN DESA 2012, *World Economic and Social Survey 2012: In Search of New Development Finance*, E/2012/50/Rev.1 ST/ESA/341, zie: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_current/2012wess.pdf>; en: Innovating Financing for Development (IFFD) Leading Group 2010: *Globalizing Solidarity: the case for financial levies*, zie: <http://www.leadinggroup.org/IMG/pdf/1-Globalizing_solidarity_2010.pdf>.

II Uitstroom van kapitaal uit ontwikkelingslanden

Directe buitenlandse investeringen van het internationale bedrijfsleven in ontwikkelingslanden zijn doorgaans een belangrijke bron van werkgelegenheid, groei en ontwikkeling. Ze kunnen evenwel ook leiden tot een uitstroom van kapitaal met het oog op fiscale voordelen die elders behaald kunnen worden voor de betrokken ondernemingen. Een niet onaanzienlijk deel van die uitstroom wordt aangeduid als *illicit flows*. Dergelijke kapitaalvlucht zou voor Afrika ten zuiden van de Sahara de afgelopen tien jaar bijna 6% van het totale BNP hebben bedragen. Het *Center for Global Development* in Washington schat het verlies van de twintig armste Afrikaanse landen als gevolg van grensoverschrijdende criminaliteit, belastingontduiking en corruptie zelfs op 10% van hun BNP.⁶

De oorzaken van deze schadelijke financiële uitstroom van kapitaal zijn uiteenlopend: naast illegale geldstromen gaat het om overmaking van winsten door buitenlandse investeerders en rentebetalingen op buitenlandse schulden. In 2012 vloeiده voor een totaal van US\$ 486 miljard aan winsten uit ontwikkelingslanden weg, terwijl rentebetalingen van buitenlandse schulden voor ontwikkelingslanden een kostenpost van US\$ 188 miljard betekenden.⁷

Alles bij elkaar stroomt er meer financieel kapitaal uit Afrika ten zuiden van de Sahara dan wat er aan officiële ontwikkelingshulp naar toe gaat.⁸ Deze *outflow* roept vragen op: de geïndustrialiseerde landen krijgen stelselmatig meer terug dan aan hulp wordt geboden. Ook telt dat de waarde van natuurlijke hulpbronnen systematisch wordt ondergewaardeerd.⁹

6 UN, 21 January 2015, *Preparatory Process for the 3rd International Conference on Financing for Development Elements*, zie: <http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/01/FfD_Elements-paper_drafting-session.pdf>; Global Financial Integrity wijst erop dat bijna 80% van de illegale uitstroom te wijten zou zijn aan onjuiste prijzen van goederen en diensten, zie: <<http://www.gfintegrity.org/report/2014-global-report-illicit-financial-flows-from-developing-countries-2003-2012/>>. Zie ook AIV, 'Criminaliteit, corruptie en instabiliteit: een verkennend advies', advies nummer 85, Den Haag, mei 2013, pp. 62-74, en ook: <<http://www.africaprogresspanel.org/sub-saharan-africa-loses-5-7-percent-of-gdp-to-illicit-financial-outflows/18/>>; en Center for Global Development, *Why beyond Aid matters*, Washington, September 2014.

7 Eurodad, 2014, *The State of Finance for Developing Countries 2014*, Brussel, zie: <http://www.eurodad.org/finance_for_developing_countries>.

8 Boyce en Ndikuma berekenden voor Afrika ten zuiden van de Sahara dat tussen 1970 en 2010 voor US\$ 816 miljard verdween naar het buitenland. Dit bedraagt bijna net zoveel als wat in die periode aan ontwikkelingshulp en buitenlandse investeringen werd ontvangen, respectievelijk US\$ 659 miljard en US\$ 306 miljard, zie: *Capital Flight from Sub-Saharan African Countries: Updated Estimates, 1970-2010*, PERI Research Report, October 2012.

9 'Foil Vedante, Copper Colonialism British miner Vedanta KCM and the copper loot of Zambia', January 2014, zie: <<http://www.foilvedanta.org/wp-content/uploads/FV-Zambia-report.pdf>>.

III Remittances

Voor de bevolking in ontwikkelingslanden zijn *remittances* – geldovermakingen door familie en vrienden die in het buitenland werkzaam zijn – een belangrijke bron van inkomsten. In 2014 werd wereldwijd voor een totaal van US\$ 583 miljard aan *remittances* overgemaakt, waarvan US\$ 436 miljard naar ontwikkelingslanden.¹⁰ Het PewResearchCenter heeft becijferd dat de omvang van *remittances* naar lage inkomenslanden tussen 2003 en 2012 tussen de 5% en 8% van hun BNP bedroeg.¹¹

Er zijn echter grote verschillen tussen landen, zeker ook binnen de groep lage inkomenslanden. Bangladesh is koploper met US\$ 15 miljard aan overboekingen in 2013. Nepal en Tajikistan komen uit op respectievelijk US\$ 5,4 miljard en US\$ 4,1 miljard. De instroom van *remittances* in deze drie landen kwam daarmee vijf tot zes keer hoger uit dan de instroom van ODA en buitenlandse investeringen bij elkaar opgeteld. Ook in Kenia en Oeganda vormen *remittances* een belangrijke bron van inkomsten (respectievelijk US\$ 1,3 miljard en US\$ 1 miljard in 2013), maar vergeleken met ODA en buitenlandse investeringen is de instroom van minder gewicht: ongeveer de helft in Kenia en een kwart in Oeganda. *Remittances* in andere dan hier genoemde lage inkomenslanden zijn minder hoog, maar nog altijd een belangrijke bron van inkomsten.

Remittances zijn een interessante en relatief stabiele instroom aan kapitaal die in potentie bijdraagt aan armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Hoewel het om particuliere gelden gaat die niet direct bedoeld zijn om structurele oorzaken van armoede weg te nemen en zich moeilijk laten coördineren door overheden, kunnen ze investeringen in basisvoorzieningen als gezondheidszorg, onderwijs en landbouw stimuleren en zo de kwaliteit van dienstverlening verbeteren. Hier staat tegenover dat *remittances* ook een prijsopdrijvend effect kunnen hebben, waardoor het nog moeilijker wordt voor de allerarmsten om deze voorzieningen te krijgen. *Remittances* kunnen ook bijdragen aan hogere consumptieve bestedingen binnen bepaalde klassen, hetgeen kan leiden tot grotere vervuiling.

Punt van zorg zijn ook de hoge kosten die verbonden zijn aan het overmaken van gelden naar ontwikkelingslanden. In Afrika ten zuiden van de Sahara kwamen de gemiddelde kosten van overmakingen in 2014 uit op 12%. Technologische ontwikkelingen zoals *e-vouchers* en *e-wallets* kunnen verbetering hierin brengen zodat internationale financiële middelen ook in rurale gebieden grotere ontwikkelingsimpact hebben. Toepassingen in het kader van pensioenopbouw of volksverzekeringen in de gezondheidszorg kunnen interessant zijn om *remittances* te verbinden aan inclusieve financiering.

10 Zie: *Migration and Remittances: Recent Developments and Outlook*, Wereldbank, 13 april 2015.

11 Zie: *Changing Patterns of Global Migration and Remittances*, December 2013.

IV Innovatieve financiële instrumenten en bronnen wereldwijd

Er bestaat onderscheid tussen innovatieve instrumenten en innovatieve bronnen van financiering. Eerstgenoemde worden ingezet om de als tweede genoemde bronnen te mobiliseren.¹² Zo komen geldstromen vrij die in principe voor financiering van duurzame ontwikkelingsactiviteiten kunnen worden aangewend.

Voorbeelden zijn nieuwe vormen van belasting, zoals koolstofbelasting of heffingen op financiële transacties, royalty's uit de winning van brandstoffen en ertsen e.d. Ook het afschaffen van subsidies die leiden tot ongewenste uitwerkingen kan zo'n instrument zijn, denk aan afschaffen van subsidies in de visserij die overbevissing tot gevolg hebben of subsidies die bedoeld zijn om duurzame energievoorziening te stimuleren maar juist leiden tot niet-duurzaam energiegebruik. Andere voorbeelden zijn instrumenten die nieuwe vormen van marktcreatie organiseren, bijvoorbeeld ten behoeve van emissievergunningen of milieudiensten, risicodeling en -verzekering.

Al deze instrumenten zijn in meer of mindere mate geënt op een aan duurzaamheids-overwegingen gekoppelde heffingsgrondslag, bijvoorbeeld op basis van een ecologische voetafdruk. Maatschappelijke en ecologische kosten worden doorberekend in de prijzen met als doel om het geheel van prikkels en marktwerking zodanig te veranderen dat bij producenten en consumenten gedrag ontstaat dat duurzaamheid bevordert en onduurzaamheid afstraft.

Daar kleven ook risico's aan. Er kan sprake zijn van de introductie van marktwerking in een context die daar niet altijd rijp voor is of waarin dat ongewenst is. Het kan leiden tot het ten laste brengen van interventies aan groepen die daar ernstige regressieve koopkrachtschade door ondervinden.

Een ander soort van instrumenten heeft tot doel om door *blending* van publieke en private kapitaalstromen extra financiering aan te trekken. Dit zijn bijvoorbeeld ad-hoc partnerschappen die zijn gericht op het verwezenlijken van een op een SDG gericht project of programma. Om het mobiliseren van dergelijke financiering door het bedrijfsleven te stimuleren is een financiële architectuur wenselijk die het beschikbaar stellen van langdurig kapitaal bevordert boven kortdurig kapitaal, en bovendien overheidsbeleid ondersteunt – inclusief ODA-middelen – dat zich sterk maakt voor een goed investeringsklimaat en het verkleinen van risico's. Dit kan onder meer door het inzetten van publieke middelen voor het afdekken van risico's in voor private sector nog onzekere markten, zoals hernieuwbare energie. In ruil hiervoor kunnen voorwaarden worden gesteld aan particuliere partners die sociale en ecologische rendementen verzekeren. Door het bundelen van middelen uit de publieke en private sfeer kan overigens onduidelijkheid ontstaan over het gebruik van publieke middelen in relatie tot winstdoeleinden. De behoefte aan goede verantwoording en resultatenrapportage wordt hierdoor enkel vergroot.

¹² European Commission, Commission Staff Working Document, EU Accountability Report 2014 on Financing for Development, *Review of progress by the EU and its Member States*, Brussels, 3 July 2014, SWD (2014) 235 final, PART 1/5, zie: <http://www.ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/piebalgs/multimedia/pdf/eu-accountability-report-2014-on-financing-for-development_en.pdf>.

V Het belang van coherentie en coördinatie

Op SDGs gerichte interventies zullen naast bedoelde effecten ook neveneffecten veroorzaken. Daarom is goede afstemming op beleidsniveau noodzakelijk. In het beknopte bestek van dit briefadvies wordt hierop niet ingegaan. Wel wordt hieronder aandacht geschonken aan de verwachte inconsistentie die zal ontstaan wanneer verschillende financiële stromen bijeen worden gevoegd, ook wel aangeduid als: *financial system (in)coherence*¹³. Denk dan aan:

- mogelijke frictie tussen maatschappelijk en financieel rendement, ofwel behalen van sociale en ecologische doelstellingen versus winstoogmerk;
- conflicterende belangen ten aanzien van het aangaan van leningen en kredietfinanciering en afhankelijk van de mate van concessionaliteit, oplopende schuldenlast die voor een land op termijn contraproductief kan zijn voor ontwikkeling;
- het afschrikkingseffect dat verbeterde regelgeving voor het verhogen van de stabiliteit van het financiële stelsel (bijvoorbeeld door eisen te stellen ten aanzien van kapitaalbuffers) heeft doordat minder krediet en risicodragend kapitaal beschikbaar komt.

Vanwege de voorziene omvang en diversiteit van financiële middelen en omdat uitvoering van de internationale agenda voor duurzame ontwikkeling een complexe aangelegenheid wordt, zal er een adequaat mechanisme moeten komen voor resultaatmeting, rapportage en het verantwoorden van uitgaven. Voor het bevorderen van *beleidscoherentie* is een *High Level Political Forum on Sustainable Development* opgericht dat rapporteert aan ECOSOC en de Algemene Vergadering van de VN.

Waar het *financiële* incoherentie betreft is het nog zoeken naar een geschikte opzet. Welke organisatie of instelling is meest geëigend – en ook toegerust – om deze taak op zich te kunnen nemen? Of verdient een meervoudige opzet de voorkeur, waarbij in multilateraal verband de coördinatie ter hand wordt genomen en meerdere instellingen betrokken zijn?¹⁴ Het gaat om een omvattend toezichtstelsel met instrumenten die inzicht geven in het gebruik van geldstromen voor het realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen en daarbij de toegang tot en inclusiviteit voor lage inkomenslanden en relevante sectoren

13 Zie het eerder aangehaalde *Report of the Intergovernmental Committee of Experts on Sustainable Development Finance*, final draft, August 2014.

14 Hetgeen nog eens bleek tijdens een recente bijeenkomst van ECOSOC met de Wereldbank, het IMF, de WTO en UNCTAD, waar werd geconcludeerd dat: *‘to address those concerns (of coherence, coordination and cooperation in the financing for sustainable development context), strengthened multilateralism would be needed’* (concluding observations by the President of ECOSOC, New York, 14 and 15 April 2014, A/69/83-E/2014/71). Zie ook: *Financing for sustainable development in the global partnership beyond 2015*, UN, January 2013, zie: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/thinkpieces/21_thinkpiece_financing_development.pdf>.

en groepen waarborgen.¹⁵ In lijn met AIV-advies nummer 89 zou de AIV van een meervoudige opzet sterk een voorstander zijn.

Voorts acht de AIV het van belang dat afstemming niet alleen in horizontale zin op internationaal niveau wordt gezocht, maar ook in termen van afstemming op nationaal niveau met inbreng van betrokkenen uit diverse geledingen (maatschappelijke organisaties, particuliere instellingen, bedrijfsleven en onderzoeksbureau's e.d.). In Nederland zou dat bijvoorbeeld de vorm kunnen nemen van regulier overleg tussen de overheid en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en niet-gouvernementele organisaties, waartoe de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking mogelijk het voortouw kan nemen.

¹⁵ Zie: *The Road to Dignity by 2030: synthesis report of the SG on the post-2015 Agenda*, par. 92ff, 109, UN, 2014, en: UNCDP Policy Note: *Global Governance and Global Rules for Development in the Post-2015 Era*, UN DESA, June 2014.

VI Aanbevelingen

De aanstaande *Financing for Development* conferentie in Addis Ababa heeft tot doel om afspraken te maken over de financiering van de internationale agenda voor duurzame ontwikkeling. De AIV doet de volgende aanbevelingen:

- Nederland dient krachtig te pleiten voor het aan de orde stellen van financiële coherentie als terugkerend aandachtspunt bij overleg over de financiering van de internationale agenda voor duurzame ontwikkeling.
- Er is behoefte aan meer transparantie in het internationale financiële verkeer. Nederland moet aandringen op het uitwerken van kaders om alle relevante financiële stromen zo goed mogelijk in kaart te brengen, inclusief ODA en andere officiële hulpelden, private stromen en (illegale) uitstroom van kapitaal.
- Versterking van internationale en nationale fiscale regelgeving is nodig met het oog op het aanpakken van internationale belastingontwijking en -ontduiking en illegale overdrachten. Hiermee verband houdend dient Nederland haar steun uit te spreken voor het verder operationeel maken inzake *transfer pricing* van ECOSOC's *Committee of Experts on International Cooperation in Tax Matters*.
- Nederland kan deskundigheid en financiële steun aanbieden om de binnenlandse financiële situatie van ontwikkelingslanden te verbeteren door het verder vergroten van de capaciteit voor de inning, verantwoording en transparantie van de uitstroom van kapitaal.
- Voor wat betreft de monitoring en coördinatie van financiële stromen voor de toekomstige agenda voor duurzame ontwikkeling moet Nederland zijn positie aanwenden voor het bepleiten van een verankering op multilateraal VN-niveau. Het voorstel zou zijn om dit de vorm te laten aannemen van jaarlijks overleg met direct betrokken instellingen zoals het IMF, de Wereldbank en de UNCTAD. Dergelijke afstemming zou onder auspiciën van ECOSOC kunnen worden georganiseerd naast (of als expliciet onderdeel van) het reeds bestaande *High Level Political Forum on Sustainable Development* dat rapporteert aan de Algemene Vergadering van de VN.

Overzicht gebruikte afkortingen

AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
BNP	Bruto Nationaal Product
ECOSOC	Economic and Social Council van de Verenigde Naties
IMF	Internationaal Monetair Fonds
MDGs	Millennium Development Goals
ODA	Official Development Assistance
SDGs	Sustainable Development Goals
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
VN	Verenigde Naties
WTO	World Trade Organisation

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte adviezen*

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS: recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG:
van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000***
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *mei 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*
- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: de Europese Unie en de IGC 2004,
november 2001
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003:
rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor
de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van
bouwen aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN DE BILATERALE PARTNERLANDEN IN SUB-SAHARA AFRIKA: een analyse van
strategieën tegen armoede, *januari 2003*
- 30 EEN MENSENRECHTENBENADERING VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *april 2003*
- 31 MILITAIRE SAMENWERKING IN EUROPA: mogelijkheden en beperkingen, *april 2003*
- 32 *Vervolgadvies* EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en
slagvaardigheid voor de Europese Unie, *april 2003*
- 33 DE RAAD VAN EUROPA: minder en (nog) beter, *oktober 2003*
- 34 NEDERLAND EN CRISISBEHEERSING: drie actuele aspecten, *maart 2004*
- 35 FALENDE STATEN: een wereldwijde verantwoordelijkheid, *mei 2004***
- 36 PREËMPTIEF OPTREDEN, *juli 2004***
- 37 TURKIJE: de weg naar het lidmaatschap van de Europese Unie, *juli 2004*
- 38 DE VERENIGDE NATIES EN DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 2004*
- 39 DIENSTENLIBERALISERING EN ONTWIKKELINGSLANDEN: leidt openstelling tot achterstelling?,
september 2004

- 40 DE PARLEMENTAIRE ASSEMBLEE VAN DE RAAD VAN EUROPA, *februari 2005*
- 41 DE HERVORMINGEN VAN DE VERENIGDE NATIES: het rapport Annan nader beschouwd, *mei 2005*
- 42 DE INVLOED VAN CULTUUR EN RELIGIE OP ONTWIKKELING: stimulans of stagnatie?, *juni 2005*
- 43 MIGRATIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: de samenhang tussen twee beleidsterreinen, *juni 2005*
- 44 DE NIEUWE OOSTELIJKE BUURLANDEN VAN DE EUROPESE UNIE, *juli 2005*
- 45 NEDERLAND IN DE VERANDERENDE EU, NAVO EN VN, *juli 2005*
- 46 ENERGIEK BUITENLANDS BELEID: energievoorzieningszekerheid als nieuwe hoofddoelstelling, *december 2005****
- 47 HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETREGIME: het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak, *januari 2006*
- 48 MAATSCHAPPIJ EN KRIJGSMACHT, *april 2006*
- 49 TERRORISMEBESTRIJDING IN MONDIAAL EN EUROPEES PERSPECTIEF, *september 2006*
- 50 PRIVATE SECTOR ONTWIKKELING EN ARMOEDEBESTRIJDING, *oktober 2006*
- 51 DE ROL VAN NGO'S EN BEDRIJVEN IN INTERNATIONALE ORGANISATIES, *oktober 2006*
- 52 EUROPA EEN PRIORITEIT!, *november 2006*
- 53 BENELUX, NUT EN NOODZAAK VAN NAUWERE SAMENWERKING, *februari 2007*
- 54 DE OESO VAN DE TOEKOMST, *maart 2007*
- 55 MET HET OOG OP CHINA: op weg naar een volwassen relatie, *april 2007*
- 56 INZET VAN DE KRIJGSMACHT: wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, *mei 2007*
- 57 HET VN-VERDRAGSSYSTEEM VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: stapsgewijze versterking in een politiek geladen context, *juli 2007*
- 58 DE FINANCIËN VAN DE EUROPESE UNIE, *december 2007*
- 59 DE INHUUR VAN PRIVATE MILITAIRE BEDRIJVEN: een kwestie van verantwoordelijkheid, *december 2007*
- 60 NEDERLAND EN DE EUROPESE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *mei 2008*
- 61 DE SAMENWERKING TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN RUSLAND: een zaak van wederzijds belang, *juli 2008*
- 62 KLIMAAT, ENERGIE EN ARMOEDEBESTRIJDING, *november 2008*
- 63 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS: principes, praktijk en perspectieven, *november 2008*
- 64 CRISISBEHEERSINGSOPERATIES IN FRAGIELE STATEN: de noodzaak van een samenhangende aanpak, *maart 2009*
- 65 TRANSITIONAL JUSTICE: gerechtigheid en vrede in overgangssituaties, *april 2009***
- 66 DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *juli 2009*
- 67 HET NIEUWE STRATEGISCH CONCEPT VAN DE NAVO, *januari 2010*
- 68 DE EU EN DE CRISIS: lessen en leringen, *januari 2010*
- 69 SAMENHANG IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: reactie op WRR-rapport 'Minder pretentie, meer ambitie', *mei 2010*
- 70 NEDERLAND EN DE 'RESPONSIBILITY TO PROTECT': de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen tegen massale wrede daden, *juni 2010*
- 71 HET VERMOGEN VAN DE EU TOT VERDERE UITBREIDING, *juli 2010*
- 72 PIRATERIJBESTRIJDING OP ZEE: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden, *december 2010*
- 73 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE NEDERLANDSE REGERING: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving, *februari 2011*
- 74 ONTWIKKELINGSAGENDA NA 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief, *april 2011*
- 75 HERVORMINGEN IN DE ARABISCHE REGIO: kansen voor democratie en rechtsstaat?, *mei 2011*
- 76 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE EUROPESE UNIE: tussen ambitie en ambivalentie, *juli 2011*
- 77 DIGITALE OORLOGVOERING, *december 2011***
- 78 EUROPESE DEFENSIESAMENWERKING: soevereiniteit en handelingsvermogen, *januari 2012*

- 79 DE ARABISCHE REGIO, EEN ONZEKERE TOEKOMST, *mei 2012*
- 80 ONGELIJKE WERELDEN: armoede, groei, ongelijkheid en de rol van internationale samenwerking, *september 2012*
- 81 NEDERLAND EN HET EUROPEES PARLEMENT: investeren in nieuwe verhoudingen, *november 2012*
- 82 WISSELWERKING TUSSEN ACTOREN IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: naar flexibiliteit en vertrouwen, *februari 2013*
- 83 TUSSEN WOORD EN DAAD: perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten, *maart 2013*
- 84 NIEUWE WEGEN VOOR INTERNATIONALE MILIEUSAMENWERKING, *maart 2013*
- 85 CRIMINALITEIT, CORRUPTIE EN INSTABILITEIT: een verkennend advies, *mei 2013*
- 86 AZIË IN OPMARS: strategische betekenis en gevolgen, *december 2013*
- 87 DE RECHTSSTAAT: waarborg voor Europese burgers en fundament van Europese samenwerking, *januari 2014*
- 88 NAAR EEN GEDRAGEN EUROPESE SAMENWERKING: werken aan vertrouwen, *april 2014*
- 89 NAAR BETERE MONDIALE FINANCIËLE VERBONDENHEID: het belang van een coherent internationaal economisch en financieel stelsel, *juni 2014*
- 90 DE TOEKOMST VAN DE ARCTISCHE REGIO: samenwerking of confrontatie?, *september 2014*
- 91 NEDERLAND EN DE ARABISCHE REGIO: principieel en pragmatisch, *november 2014*
- 92 HET INTERNET: een wereldwijde vrije ruimte met begrensde staatsmacht, *november 2014*
- 93 ACS-EU-SAMENWERKING NA 2020: op weg naar een nieuw partnerschap?, *maart 2015*
- 94 INSTABILITEIT ROND EUROPA: confrontatie met een nieuwe werkelijkheid, *april 2015*

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte briefadviezen

- 1 Briefadvies UITBREIDING EUROPESE UNIE, *december 1997*
- 2 Briefadvies VN-COMITÉ TEGEN FOLTERING, *juli 1999*
- 3 Briefadvies HANDVEST GRONDRECHTEN, *november 2000*
- 4 Briefadvies OVER DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE UNIE, *november 2001*
- 5 Briefadvies NEDERLANDS VOORZITTERSCHAP EU 2004, *mei 2003*****
- 6 Briefadvies RESULTAAT CONVENTIE, *augustus 2003*
- 7 Briefadvies VAN BINNENGRENZEN NAAR BUITENGRENZEN - ook voor een volwaardig Europees asiel- en migratiebeleid in 2009, *maart 2004*
- 8 Briefadvies DE ONTWERP-DECLARATIE INZAKE DE RECHTEN VAN INHEEMSE VOLKEN. Van impasse naar doorbraak?, *september 2004*
- 9 Briefadvies REACTIE OP HET SACHS-RAPPORT: Hoe halen wij de Millennium Doelen, *april 2005*
- 10 Briefadvies DE EU EN DE BAND MET DE NEDERLANDSE BURGER, *december 2005*
- 11 Briefadvies TERRORISMEBESTRIJDING IN EUROPEES EN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF, interim-advies over het folterverbod, *december 2005*
- 12 Briefadvies REACTIE OP DE MENSENRECHTENSTRATEGIE 2007, *november 2007*
- 13 Briefadvies EEN OMBUDSMAN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *december 2007*
- 14 Briefadvies KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID, *januari 2009*
- 15 Briefadvies OOSTELIJK PARTNERSCHAP, *februari 2009*
- 16 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: Nut en noodzaak van draagvlak, *mei 2009*
- 17 Briefadvies KABINETSFORMATIE 2010, *juni 2010*
- 18 Briefadvies HET EUROPESE HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden, *november 2011*
- 19 Briefadvies NAAR EEN VERSTERKT FINANCIËEL-ECONOMISCH BESTUUR IN DE EU, *februari 2012*

- 20 Briefadvies NUCLEAIR PROGRAMMA VAN IRAN: naar de-escalatie van een nucleaire crisis, *april 2012*
- 21 Briefadvies DE RECEPTORBENADERING: een kwestie van maatvoering, *april 2012*
- 22 Briefadvies KABINETSFORMATIE 2012: krijgsmacht in de knel, *september 2012*
- 23 Briefadvies NAAR EEN VERSTERKTE SOCIALE DIMENSIE VAN DE EUROPESE UNIE, *juni 2013*
- 24 Briefadvies MET KRACHT VOORUIT: reactie van de Adviesraad Internationale Vraagstukken op de beleidsbrief 'Respect en recht voor ieder mens', *september 2013*
- 25 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: meer dan een definitiekwestie, *mei 2014*
- 26 DE EU-GASAFHANKELIJKHEID VAN RUSLAND: hoe een geïntegreerd EU-beleid dit kan verminderen, *juni 2014*

* *Alle adviezen zijn ook beschikbaar in het Engels. Sommige adviezen ook in andere talen.*

** *Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV).*

*** *Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Algemene Energieraad (AER).*

**** *Gezamenlijk briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).*